

Előszó

Hofi csak egy van. Bejön a színpadra, és már nevetsz, pedig még meg sem szólalt. Aztán beszélni kezd, már röhögsz, holott ez még csak a bemelegítés. Alig telik el néhány perc, és már fáj a hasad, könyörögsz, hogy legyen vége, hagyja abba, de persze vágysz az újabb poénra, vállalod a mártírhalált. Szép elmúlás, nem? Akár a zsebkendőnyi Mikroszkóp Színpadon alig kétszáz néző, akár a csurig telt Kisstadionban ezrek előtt, de mindenki ezt érezte: a rekeszizom csodálatos görcsét. Sőt, a milliók a tévé vagy a rádió előtt, annak ellenére, hogy a személyes jelenlét varázsa elillant. Vagyis fenét illant el, átjött gesztusainak legalább 99%-a. Most is, a rossz felbontású videókat nézve, a sistergő kalózfelvételeket hallgatva *megjelenik* előttünk. Igen, Hofi csak egy volt.

Mindenkinek van róla személyes élménye, hiszen a fél ország (vagy tán az egész) azt várta-leste, mit mond majd a szilveszteri kabaréban. Mit *mer* mondani. Tőle tanultunk *lazítani*, vagy ő közölte a legviccesebben, hogy bizony *piál a Föld*. Rokon nagybácsik gesztusaiban köszönt vissza halhatatlan figurája, keringtek városszerte a viccei. Egy idő után már nem ő utánozta a melósok mimikáját, hanem

a melósok az övét. Az emigráns magyarok gyerekei (ezt különösen szerette emlegetni) tőle, a lemezeit hallgatva tanultak meg magyarul. Apropos lemezek: az ezredfordulóig az összesített adatok szerint ötmillió hanghordozó kelt el a nevével. Ha a kabaréból felvett kazettákat, a kiírt cd-eket, az orsós magnóra átmásolt lemezeket, a youtube-meghallgatásokat is beleszámítjuk, akkor összességében minden magyar embernek van legalább két vagy három Hofi-lemeze.

Téglagyári anyagmozgatóként (toló) kezdte, porcelánfestőként folytatta, innen került a debreceni Csokonai Színházba, ahol többek között Latinovitscsal játszott együtt. Milyen két eltérő karakter és életpálya – ám a visszaemlékezések szerint a Színészkirály tudott a legnagyobbakat nevetni a Humor Első Titkárának poénjain. Az epizodistáról hamar kiderült, hogy tehetségét parodistaként tudja a legjobban kibontani. Későbbi szerzőtársa, Malek Miklós szerint tökéletes hallása, hangja és hangszerelési érzéke volt – ezt igazolják korai zenészparódiái. Körbehaknizta az országot, imádták mindenhol, de országosan ismert 1968-ban lett, ekkor lépett fel először a szilveszteri rádióműsorban – mivel mással, mint zenei paródiákkal. Ekkortól datálható barátsága és együttműködése Koós Jánossal, akivel páratlanul népszerű duót alkottak – társai közül meg kell még említenünk Szenes Ivánt, aki állandó dalszövegírója volt.

A sikeres parodista ezután éles fordulatot vett: '70-ben otthonául nem a televíziót, hanem a Mikroszkóp Színpadot, a nemrég elindult kabarét választotta. A kor „báját” jellemzi, hogy e politizáló kabarészínházat az egykori ávós vállalatotiszt, a kiemelkedően művelt és konferansziéként

működő Komlós János vezette, akivel Hofi jó viszonyt ápolt. Később, a rendszerváltás után többen megvádolták azzal, hogy kollaborált az elnyomó rezsimmel, és őt egyfajta szelepként használta a rendszer. Nem tisztem e kérdésben igazságot tenni, de nyilatkozatait elolvasva, előadásait végighallgatva számomra nyilvánvaló, hogy a kezdetektől egészen a nyolcvanas évek közepéig Hofi Géza egy, a melós származására büszke, a rendszer megjavíthatóságában őszintén hívó ember volt. Érzésem szerint, és ez a műsoraiból is kihallható, a nyolcvanas években ez az eszmei alapállása fokozatosan elmozdult, és egyre keserűbbnek látta az ország helyzetét, a humora is fanyarabb lett. A rendszerváltást pedig nem éppen lelkesedéssel élte meg, hanem a vesztesek, a piacgazdaságra átváltó társadalom lecsúszó, elszegényedő rétegeivel érzett együtt.

Életművének legnagyobb hatású korszaka a hetvenes-nyolcvanas évek, nem túlzás azt mondani, hogy ő volt ekkor a nép hangja. De egyúttal az udvari bolond is. Olyan udvari bolond, aki elmondja a királynak az igazat, más nem is mondhatja el – de a tömegtársadalmakhoz illően paradox módon ezt az egész ország hallhatja és láthatja. Színházában egyszerre lehettünk a király és a nép.

Abban minden kritikusa egyetért, hogy teljesen a saját képére formálta a kabaré műfaját. Úgy beszélt, mint egy melós. Újító, merész gesztus volt tőle, hogy letegezte a közönséget. Az idegen, nehezebben kiejthető szavakat mindig kifacsarta, direkt rosszul ejtette, így azonnal szimpátiát keltett a rosszabb nyelvérzékű emberekben is, plusz megfricskázta az orrát kissé fennhordó értelmiségieket is. Ennek ellenére azok is szerették, mert *vállalt prolisága* csak

az egyik összetevője volt a csodakoktélnak. Műsorainak dramaturgiáját elképesztő műgonddal építette fel: elkezd egy sztorit, arról eszébe jut valami, majd megint valami, és így tovább – és mi már rég elfelejtettük, hányadik kinyíló ajtón lökött át minket... de végül természetesen mind-egyiket becsukja, mindegyik történetyszálat elvarrja.

Hihetetlenül gyorsan vágott az agya: minden helyzetben azonnal tudott mondani egy überelhetetlen replikát, pedig sok műsorban hallható, hogy provokálják, megpróbálják kellemetlen helyzetbe hozni, vicceskednek vele – soha senkinek sem sikerült még csak ringbe szállni sem ellene, már azelőtt KO-val győzött.

Magam is sokat töprengtem, hogy lehetséges-e egyáltalán a szövegeit leírni, hiszen a Hofi-élmény elengedhetetlen része a figura a maga teljességében: a hangja, a fizimiskája, a gesztusai. De a könyv összeállítása közben arra döbbsentem rá, hogy létezik még egy zseniális mozzanata a Hofi-jelenségnek: az általa megformált figura *csak úgy tesz*, mintha összevissza fecsegne, közben épp az ellenkezője történik: jelmondatszerűen tömör poénok és aforizmák tömegét zúdítja a nézőkre-hallgatókra. Gondolatilag hihetetlenül sűrű és felkavaró, néha felzaklató előadások ezek. És miután kihevertük a rekeszizomgörcsöt, rájövünk, hogy tulajdonképpen egy filozófust hallottunk.

Értelemszerűen a könyv a Hofi-jelenségnek csak egy-egy részletét tartalmazza. Ki kellett hagynom rengeteg olyan jelenetet, amelyeknél a vizuális vagy akusztikus elem nélkül nem teljes az élmény, de nem kerültek bele az egyszerű viccek sem (ezeket másoktól is hallhattuk) vagy a paródiák – éppen ezért javaslom az életmű megtekintését-

meghallgatását; legyen a *Hofi megmondja* egy kedvcsináló válogatás.

Hofi dokumentálása sem egyszerű feladat: ugyanazt a poént szinte sohasem adta elő ugyanúgy, műsorai alkalmanként változtak, alakultak (gondoljunk bele, az *Élelem bére* 1400-nál is több előadást ért meg). A megjelent hang-
lemezek, videofelvételek, tévéadások és a neten fellelhető kalózfelvételek mindegyikét meghallgattam, illetve interjúkat, riportokat és visszaemlékezéseket olvastam el. Egy-két esetben poénösszevonással éltem, vagyis két, részben eltérő változathól a legjobb részeket összeillesztettem. Többször ki kellett hagynom olyan kiszólásokat, amelyek a műsor korábbi poénjaira utaltak, hiszen ezek zavarnák az értelmezést. De mindenképp törekedtem arra, hogy a legeredetibb, a legjobb változatot megtaláljam. Remélem, sikerült.

Király Levente